

Verhalen bij het snuiten van de lamp

Andere uitgaven van Piet Rombouts:

Dee Goong An second part: Governor Dee defies the empress

(Translation of chapters 31-64 from 武則天四大奇案,
also known as 狄公案)

Judge Dee and the Courtesan

(Two Judge Dee stories)

Het bezoek van de censor

(Een rechter Tie verhaal)

Bronnen van illustraties in de rechter Tie romans

– Judge Dee illustrations and their sources

Een onbeduidend verhaal van een lentedroom

(Een Chinees verhaal uit de Ming dynastie)

Vierentwintig zaken van rechter Lan

(De strijd van een magistraat tegen criminaliteit in het Chinese keizerrijk, een vertaling van *Rechtszaken van de heer van Luzhou* 鹿洲公案 door Lan Ding-yuan [藍鼎元, 1680-1733])

Rechter Tie en de courtesane

(Een rechter Tie verhaal)

Het gevecht om de vlecht

(De machtsgreep van de Mantsjoes en de pacificatie van de regio langs de Lange Rivier in 1645)

Rechter Tie en de abt

(Een rechter Tie verhaal)

De taoïst van Nanking

(Een selectie van anekdotes uit *Een buidel vol wijsheden* 智囊全集 door Feng Menglong [馮夢龍, 1574-1646])

Bizar bedrog

(Een selectie van verhalen uit *Geïllustreerde wonderbaarlijke verhalen van de kunst van bedrog* 繪圖騙術奇談 door Lei Jin [雷瑤, 1871-1941])

Van griezels, demonen en schimmen

(Verhalen uit het oude China van wonderbaarlijke gebeurtenissen)

Gesprekken bij het groene traliwerk

(Een selectie van verhalen en anekdotes uit *Hoogstaande gesprekken bij het groene traliwerk* 青瑣高議 door Liu Fu 劉斧 uit de 11de eeuw)

Verhalen bij het snuiten van de lamp

Korte verhalen gekozen uit drie bundels
uit de Ming-dynastie:

Nieuwe verhalen bij het snuiten van de lamp

剪燈新話

door Qu You (瞿佑 of 瞿祐, 1341-1427)

Verdere verhalen bij het snuiten van de lamp

剪燈餘話

door Li Changqi (李昌祺, 1376-1452)

Vervolgverhalen na het zoeken naar een lamp

覓燈因話

door Shao Jingzhan (邵景詹)

Samenstelling en vertaling

Piet Rombouts

Eerste druk : juni 2025

© Nederlandse tekst: Piet Rombouts, 2025

Binnenwerk en omslagontwerp: Sander Hendriks / Ongerijmd

Uitgegeven via Brave New Books

e-mail: parombouts@yahoo.com

ISBN: 978 946 520 7834

Inhoudsopgave

Voorwoord van de vertaler	7
Maten en data	11
1. Optekening over een gouden fenikshaarspeld	13
2. Een verrukte Teng Mu vermeit zich in de Verzamelde Natuurschoon Gaarde	22
3. Optekening aangaande een pioenlampion	36
4. Het verhaal van Aiqing	46
5. Verslag van een nachtelijk avontuur buiten de hoofd- stad	57
6. Optekening over bestuurshoofd Ji	66
7. Het verhaal van Hu Meiniang	75
8. Het verhaal van de censor van de berg Tai	82
9. Het verhaal van de jongeheer Yao	93
10. De Eerbiedige Dame Sun	102
11. Het verhaal van Tang de Rechtvaardige	107
12. Verslag over de trance van een heremiet	117
Noten	127
Tekstuitgave	140
Illustraties	141
Chinese tekst van gedichten en andere teksten	142

*portret van de ambtenaar Li Shimian,
uit de encyclopedie San Cai Tu Hui 三才圖會
(gepubliceerd in 1609)*

Voorwoord van de vertaler

In deze verzameling zijn verhalen opgenomen uit drie bundels die dateren uit de Ming-dynastie (1368-1644). De bundel *Nieuwe verhalen bij het snuiten van de lamp* 剪燈新話 is geschreven door Qu You (瞿佑 of 瞿祐, 1341-1427) en bevat 22 verhalen, het vroegste voorwoord is van 1378. Deze bundel was populair en gaf aanleiding tot een volgende verzameling verhalen die de titel *Verdere verhalen bij het snuiten van de lamp* 剪燈餘話 kreeg en door Li Changqi (李昌祺, 1376-1452) bijeengebracht was. Ook dit boek bevat 22 verhalen, en het vroegste voorwoord is van 1420.

Het succes van deze twee bundels leidde tot meerdere navolgers. De meest bekende daarvan is de verzameling *Vervolgverhalen na het zoeken naar een lamp* 覓燈因話, bijeengebracht door Shao Jingzhan (邵景詹, geboorte- en sterfjaar zijn onbekend) uit de late Ming-dynastie; het voorwoord is van 1592. Deze bundel met acht verhalen werd, althans volgens het voorwoord van de samensteller, in een late nacht geschreven toen een logé bij hem thuis, begeesterd na het lezen van *Nieuwe verhalen bij het snuiten van de lamp*, een aantal oude geschiedenissen verhaalde. Uiteindelijk vroegen zij een knechtje een lamp te brengen waarna zij een achttal geschiedenissen uitkozen en opschreven onder de titel *Vervolgverhalen na het zoeken naar de lamp*.

De verhalen in deze drie bundels vallen onder het genre *chuanqi* ‘overleveringen van vreemde zaken’, waarin het bovennatuurlijke element vaak (maar niet altijd) een rol speelt. De bloeitijd van dit genre was in de Tang-dynastie (618-906), maar werd ook in latere dynastieën als de Song, Ming en Qing beoefend.

In 1442, dus vijftien jaar na de dood van Qu You en tweentwintig jaar na het verschijnen van de bundel verhalen van de hand van Li Changqi, schreef een ambtenaar genaamd Li Shimian (李時勉, 1374-1450), kanselier bij het Directoraat van Onderwijs, een memorie aan de keizer waarin hij onder andere betoogde:

*In de laatste jaren hebben vulgair ingestelde literaten bovennatuurlijke gebeurtenissen verzonnen en die opgesierd met gezwatel dat elke grondslag ontbeert. Een voorbeeld hiervan is Nieuwe verhalen bij het snuiten van de lamp. Het zijn niet alleen lichtzinnige en oppervlakkige lieden uit het gewone volk die, alsof het om een weddenschap gaat, dat soort boeken lezen en bestuderen; het is zover gekomen dat ook vele studenten van onze klassieke geschriften en Confucianistische geleerden de orthodoxe leer hebben opgegeven en de betreffende leerstukken niet meer lezen, maar veeleer dag en nacht [boeken als Nieuwe verhalen bij het snuiten van de lamp] uit hun hoofd leren om gesprekstof te vergaren. Indien wij hier niet middels een streng verbod tegen optreden, moeten wij vrezen dat valse leer en onjuiste opvattingen in de loop der tijd steeds meer verbreid zullen raken en mensen in verwarring brengen. Omdat deze toestand absoluut niet gebagatelliseerd mag worden, verzoek ik dat het Departement van Ritueel een decreet uitvaardigt waarin opgedragen wordt hoofdstedelijke en provinciale autoriteiten, Onderwijs Supervisors, Inspectie Censuraat en Provinciale Toezicht Commissies aan te schrijven en overal een onderzoek te laten instellen. Waar zij dit soort boeken aantreffen moet bevolen worden die te verbranden. Wie de boeken drukt en verkoopt of in bezit heeft en bestudeert, zal overeenkomstig het wetboek van strafrecht als overtreder ter verantwoording worden geroepen. Op deze wijze kunnen wij bereiken dat mensen de Ware Leer zullen leren kennen en niet door verderfelijk bedrog op een dwaalspoor worden gebracht.” **

Dit leidde tot een verbod op het boek. Voor de moderne Westerse lezer is het moeilijk te zien wat zo verderfelijk is aan deze verhalenbundels. Immers, de meeste verhalen zijn moralistisch van aard: kwaad wordt gestraft, goed wordt beloond, man en vrouw behoren zich te houden aan de heersende Confucianistische moraal, kinderen dienen hun ouders te eren en gehoorzamen. Maar in veel verhalen gaat het over geesten en spoken, al dan niet boosaardige, terwijl in *De Gesprekken* van Confucius is opgetekend dat de meester gezegd zou hebben ‘Heb eerbied voor de goden maar houd hen op een verre af-

* Voor de Chinese tekst zie achterin het boek

stand' en 'De meester sprak niet over wonderlijke krachten, geweld, wanorde en goden.' Zulke verhalen, en vooral als het gaat over mannen die door een vossengeest worden verleid, en enige verhalen uit de tweede bundel, Verdere verhalen bij het snuiten van de lamp, die een licht erotische inhoud hebben, waren een gruwel voor een vertegenwoordiger van Confucianistische orthodoxe literaten als Li Shimian.

In het voorwoord tot zijn verhalenbundel uit 1378 heeft Qu You zelf al geanticipeerd op dit soort mogelijke bezwaren tegen zijn bundel. Na lange tijd gearzeld te hebben of hij de bundel wel wilde publiceren, schreef hij daarin dat ook in de door Confucius geschreven of geredigeerde teksten als *Het Boek der Oden*, *Het Boek der Documenten*, *Het Boek der Veranderingen* en *De Annalen van Lente en Herfst* vreemde zaken, geweld en immoreel gedrag voorkomen. Om die reden vond hij publicatie verdedigbaar. Voor Li Shimian was dat klaarblijkelijk geen steekhoudend argument.

In een groot aantal verhalen is naast het verhalend-proza gedeelte een keur van andere vaak klassieke literaire teksten opgenomen: essay, brief, ambtsdocument, gedicht, lied, proclamatie of grafrede, vaak gelardeerd met verwijzingen naar historische personen en gebeurtenissen zoals opgetekend in oude teksten en alleen begrijpelijk voor de erudiete lezer. In enkele verhalen vormen dergelijke teksten wel een derde of meer van de hele tekst, en geven de indruk belangrijker te zijn dan de verhaallijn. Door de combinatie van een interessant of amoureuus plot doorspekt met toespelingen op oude literatuur zal het voor menige student en literaat aantrekkelijker geweest zijn deze verhalen te lezen dan zich door dorre verhandelingen over Confucianistische klassieken te moeten worstelen. Wellicht was dit ook een reden voor Li Shimian om tegen deze verhalenbundels te ageren.

Het is niet duidelijk hoe lang dit verbod heeft geduurd en of het effectief gehandhaafd werd. Enkele illustraties in dit boek komen uit een uitgave van beide bundels die dateert uit 1511. Wel is zeker dat de twee bundels navolging hebben ge-

kregen aan het einde van de Ming-dynastie in de vorm van Vervolgverhalen na het zoeken naar een lamp. Ook schrijvers uit de late Ming zoals Feng Menglong (1574-1646) en Ling Mengchu (1580-1644) hebben een aantal van deze verhalen een herbewerking gegeven en opgenomen in hun eigen bundels, en meerdere toneelschrijvers bewerkten de verhalen tot toneelstuk. De verhalenbundels reisden ook overzee: in de Japanse literatuur verschijnen vanaf de zestiende eeuw vertalingen en navolgingen.

Meer informatie is te vinden in drie artikelen van de Duitse sinoloog Herbert Franke (1914-2011). Aan elk van deze drie bundels heeft hij een artikel gewijd, waarin hij een beschrijving geeft van wat bekend is over de drie schrijvers, hun literaire productie en invloed, alsmede een korte beschrijving en analyse van elk verhaal.*

In deze bundel zijn uit elk van de drie genoemde boeken vier verhalen vertaald. Enkele andere verhalen zijn al eerder vertaald: vier verhalen uit *Nieuwe verhalen bij het snuiten van de lamp* zijn opgenomen in mijn bundel *Van griezels, demonen en schimmen* uit 2023; een verhaal uit *Vervolgverhalen na het zoeken naar een lamp* verscheen in de bundel *Gesprekken bij het groene traliewerk* uit 2024.

* Drie artikelen van Herbert Franke:

“Eine Novellensammlung der frühen Ming-Zeit: Das Chien-teng hsin-hua des Chü Yu.” In *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft*. Kommissionsverlag Franz Steiner GMBH Wiesbaden. Band 108 Heft 2, Neue Folge Band 33, 1958.

”Zur Novellistik der frühen Ming-Zeit: das Chien-teng yü-hua des Li Ch’ang-ch’i.” In *idem*, Band 109 – Heft 2, Neue Folge Band 34, 1959.

”Eine chinesische Novellensammlung des späten 16. Jahrhunderts: das Mi-teng yin-hua.” In *idem*, Band 110 – Heft 2, Neue Folge Band 35, 1961.

Maten en data

Het betaalmiddel was doorgaans het koperstuk, rond met een vierkant gat zodat munten aan een snoer konden worden geregen. Een snoer bevatte nominaal duizend koperstukken. Ook werd ongemunt zilver gebruikt.

Een veel genoemde afstandsmaat is de *li*, ruim zeshonderd meter. Een andere maat is *zhang*, ongeveer 3.1 meter. *Qing* is een oppervlaktemaat van ongeveer honderd bij honderd meter.

Jaartallen worden aangegeven als het zoveelste jaar van een bepaalde regeringsperiode van een keizer, of anders als een naam bestaande uit twee karakters uit een zich ad infinitum repeterende cyclus van zestig namen (甲子紀年 *jiazi* jaren cyclus). Zo regeerde keizer Khubilai van 1260 tot 1294, gedurende zijn bewind nam de keizer twee periodenamen aan: de eerste heette Zhongtong, de tweede heette Zhiyuan. Deze laatste periode duurde van 1264 tot en met 1294. Het jaar *wuyin* (het 15de element in de cyclus van 60) is het jaar 1278, en is (toevallig ook) het 15de jaar van de regeerperiode Zhiyuan. Het eerstvolgende *wuyin* jaar is 1338, daarna 1398 enz. Omdat een keizer bijna zonder uitzondering minder dan zestig jaar regeerde kan elk jaar aangegeven worden met de naam van het jaar uit de cyclus van zestig in combinatie met de naam van de keizer of de naam van een regeerperiode ('het jaar *wuyin* van de regeerperiode Zhiyuan' = 1278), of anders het zoveelste jaar van een regeerperiode ('het zestiende jaar van de regeerperiode Zhizheng' = 1356).

Titelblad van houtblok editie uit 1511 van Nieuwe Verhalen bij het snuiten van de lamp. Een bediende met een schaar in de hand staat bij een kaars, klaar om de pit van de kaars bij te knippen.

1. Optekening over een gouden fenikshaarspeld

Opmerking van de vertaler: Een Engelse vertaling van dit verhaal is te vinden in *Traditional Chinese Stories* onder redactie van Y.W. Ma en Joseph S.M. Lau (Columbia University Press, 1978, op p. 400-403 onder de titel “The Golden Phoenix Hairpin”). Een vergelijkbaar verhaal is geschreven door Chen Xuanyou (陳玄祐, actief in de 2de helft 8ste eeuw), getiteld “De Uitgetreden Ziel” (離魂記) en vertaald door W.L. Idema in *Het verhaal van de westerkamers in alle toonaarden* (Meulenhoff, 1984) en in *De mooiste verhalen uit het oude China* (Meulenhoff, 1996).

Tijdens de regeerperiode Grote Zegening [1297-1307] woonde er in Yangzhou naast de Lentebries Toren de vermogende Wu Fangyu. Hij was zeer goed bevriend met zijn buurman, heer Cui, die uit een familie van ambtenaren kwam. Heer Cui had een zoon genaamd Xingge en Wu Fangyu had een dochter genaamd Xingniang. Beiden waren nog zo klein dat zij in een grote doek op de rug werden rondgedragen. Heer Cui verzocht Wu Fangyu dat Xingniang later de echtgenote zou mogen worden van zijn zoon, en zijn buurman stemde hiermee in. Het verbond werd bekrachtigd met de gift van een gouden haarspeld.

Heer Cui werd niet lang daarna benoemd in een ambtelijke positie in een plaats ver weg. Voor een volle periode van vijftien jaar werd er geen enkel bericht tussen de twee families uitgewisseld, nog niet eens een enkel woord. De dochter Xingniang verbleef al die tijd in haar kamer in de vrouwenvertrekken en was ondertussen al achttien jaar geworden. Haar moeder stelde Wu Fangyu voor: “Het is al vijftien jaar geleden dat de jongeheer van de familie Cui is vertrokken en al die tijd hebben we taal noch teken van hem en zijn familie vernomen. Onze dochter is nu volwassen. Het is niet goed ons aan die belofte van destijds te houden, als wij dat wel doen dan gaat de beste tijd voor haar om in het huwelijk te treden aan haar voorbij.” Haar echtgenoot wees dit af: “Ik heb een belofte ge-

daan aan mijn oude vriend, een belofte die wij daarbovenop ook nog eens bekrachtigd hebben. Ik ben niet iemand die zijn woord inslikt!” Xingniang had al die tijd tevergeefs uitgekeken naar de komst van de jongeheer. Dit maakte haar ziek en zij moest het bed houden. Na een ziekte van een half jaar overleed zij, tot groot verdriet van haar ouders. Toen zij het lichaam van haar dochter klaarmaakte voor de begrafenis haalde de moeder de gouden haarspeld tevoorschijn en zei snikkende terwijl zij het lichaam streelde: “Dit is nog van de familie van jouw aanstaande geweest maar jij bent er niet meer. Wat moet ik hier nog mee!” Zij klemde de haarspeld in haar dochters haarknot, en zo werd zij in haar doodskist gelegd en begraven.

Twee maanden na de begrafenis arriveerde de jongeheer Cui. Wu Fangyu liet hem binnenkomen en verwelkomde hem. Nadat hem gevraagd was wat de reden was van zijn bezoek, antwoordde de jongeheer: “Mijn vader is overleden toen hij als ambtenaar juridische zaken werkzaam was in Xuande. Mijn moeder was al enige jaren daarvoor overleden. De rouwperiode van drie jaar is nu voorbij. Het is hierom dat ik nu ben teruggekeerd, de verre reis kon mij niet tegenhouden.” “Mijn dochter was een pover lot beschoren”, vertelde heer Wu hem, “haar gedachten aan u maakten haar ziek en twee maanden geleden is zij vol smart overleden. Zij is reeds begraven.” Hij ging de jongeheer voor naar een kamer waar op een altaartje haar zielentablet stond. Daar brandden zij offergeld en brachten de geest van de overledene op de hoogte van de komst van jongeheer Cui. De hele familie moest hierbij hevig huilen.

Na afloop van de ceremonie zei Wu Fangyu: “Jouw ouders zijn reeds overleden en jij hebt een lange reis gemaakt. Nu jij hier toch bent is het wel zo gepast dat jij hier bij ons onderdak vindt. De zoon van mijn oude vriend beschouw ik als mijn eigen zoon. Beschouw jezelf niet als een buitenstaander alleen maar omdat mijn dochter Xingniang is overleden.” Hij liet de jongeheer zijn reisbescheiden bij elkaar pakken waarop de jongeman zijn intrek kon nemen in een kleine studio vlakbij de hoofdboort van zijn residentie.

Het kwam zo uit dat al ongeveer een halve maand later het de tijd was van het Qingming festival.* Omdat zijn dochter nog maar kort geleden was overleden ging Wu Fangyu met zijn hele familie naar haar graf. Xingniang had nog een jongere zuster van zestien jaar, geheten Qingniang, die op deze dag de familie vergezelde naar het graf. Alleen jongeheer Cui bleef achter en paste op de residentie. De familie keerde tegen het begin van de avond terug. Het werd al aardig donker toen de jongeheer staande naast de poort hen verwelkomde. Van de twee draagstoelen was de eerste hem al gepasseerd toen de tweede ter hoogte van hem kwam en hij meende te horen dat er iets met een tinkelend geluid op de grond viel. Hij wachtte tot de draagstoel voorbij was en liep snel naar de plek waar het geluid vandaan was gekomen. Daar raapte hij een voorwerp op. Het bleek een gouden haarspeld te zijn. Hij wilde hiermee de poort binnengaan maar de tussenpoort die toegang gaf tot het erf met de woonvertrekken van de familie was alweer gesloten, zodat hij niet kon doorlopen.

Weer terug in zijn kleine studio ontstak hij een lamp en zat daar in zijn eentje. Hij overdacht zijn situatie: van zijn voorgenomen huwelijk was niets terechtgekomen, hij was moederziel alleen en hij had dan wel onderdak in andermans huis gevonden maar dat was niet iets voor de lange termijn. Meermaals moest hij een lange zucht slaken. Juist op het moment dat hij besloot zijn bed maar op te zoeken hoorde hij plotseling geklop en getik op de deur. Op zijn vraag wie daar was kwam geen antwoord. Daarop werd er wederom op de deur geklopt. Dit herhaalde zich nog enige keren totdat hij ten langen leste de schuif losmaakte en keek wie er buiten stond. Daar stond een mooie jonge meid te wachten die zodra de deur open was haar lang gewaad enigszins oplichtte en tot grote consternatie van de jongeheer zijn kamer pardoes binnenstapte. Met gebogen hoofd en ingehouden adem zei zij zachtjes tegen hem:

* Op deze dag (volgens de westerse kalender op 4, 5 of 6 april) worden de overledenen herdacht, vaak door een bezoek aan de begraafplaats.